

پاورقی اقتصادی

آسیب شناسی تولید ملی

از منظر سیاست گذاری اقتصادی^(۱)

سیدابوتراب فاضل
عضو هیات‌علمی دانشگاه کار

۳-رانت‌خواری در اقتصاد ایران

■ اصولاً در اقتصادهای متکی به نفت که انحصار دولت به منابع غنی ثروت متصور است و دولت به‌شدت بر مراکز مالی -پولی کشور تسلط دارد و متمول و ثروتمند است، اقتصاد حجم عمده‌ای از ظرفیت‌های خود را در اختیار دولت قرار داده و این موجب گسترده‌شدن دولت در مناسبات اقتصادی می‌شود. این روند یعنی رشد افزون دولت موجب گسترش رانت و مناسبات تالی آن می‌شود. جدا از اینکه این موضوع به اقتدار دولتی در حوزه‌های مختلف اجتماعی می‌انجامد، در حیطه اقتصاد به ایجاد شبکهای گسترده از «رانت» منتهی می‌شود که در جریان آن کارمندان دولت و سیاستمداران برای کسب درآمد بیشتر اقدام به وضع قوانین دست‌وپاگیر و ایجاد موانع بیشتر بر سر راه فعالیت‌های اقتصادی خواهند کرد تا با تولید رانت بیشتر درآمد خود را به حداکثر برسانند. واقع دیوان‌سالاران دولتی به خیل رانت‌خواران می‌پیوندند و با ایجاد موانع بیشتر موجب رشد فرایند آن می‌شوند. به عبارت بهتر، تکنوکرات‌ها و کارمندان دولت مانند عاملان بخش خصوصی در بی حداکثرسازی منافع اقتصادی خود هستند و این مساله در یک سیکل غیرباطل به مداخله دولت در امور اقتصادی و گسترش رانت‌خواری و اتلاف منابع اقتصادی می‌انجامد.نهایت این روند موجب می‌شود تا منابع اقتصادی از محور فعالیت‌های تولیدی خارج و به سوی «مناسبات لابی» و غیرمولد روان شود چرا که در این مسیر برای کارگزاران دولتی سود بیشتر و کم زحمت‌تری حاصل می‌شود.هنگامی که یک بنگاه اقتصادی موفق می‌شود با اتصال به بنده دولت و از طریق ایجاد رانت ناشی از انحصار دولتی با صرف مثلاً یکمیلیارد تومان، درآمد خود را به میزان چندمیلیارد تومان افزایش دهد، انگیزه‌ای برای صاحبان بنگاه‌های دیگر نمی‌ماند تا از طریق کارآفرینی به منفعت دست یابند و لذا طبیعی است که افراد با بنگاه‌های دیگر جذب فعالیت‌های رانتی شوند تا مبالغ هنگفتی از فعالیت‌های غیرمولد کسب کنند. این جریان اقتصادی اگرچه به صورت ظاهر و براساس مکانیسم‌های اقتصادی، جامعه را پویا و دارای مناسبات اقتصادی سالم نشان می‌دهد ولی در واقع آنچه فرایه این فرآیند می‌شود کارآفرینی و کارآفرینانی هستند که می‌خواهند در چارچوب فعالیت‌های مولد امرار معاش کنند. اینکه در دولت‌های نفتی «رانت» موجب توقف یا کندی فعالیت‌های تولیدی می‌شود بدون تردید موجب این قضاوت نخواهد شد که در کشورهای متکی به نفت، فعالیت‌های مبتنی به تولید اساساً با شکل نمی‌گیرد یا به حالت رکود می‌رسد، مسلماً این قضاوت نمی‌تواند محل عقابانی داشته باشد، بلکه سخن اینجاست که در فرآیند پویاسازی اقتصادی، دولت رانتیر تلاش‌های برای تدوین سیاست عمومی تولید محور نمی‌کند و همچنان شکاف بین تعیین راهبرد و اجرای آن وجود خواهد داشت. در شرایط کنونی متأسفانه عملکرد دولت به سستی بوده و هستس که کارآفرینی بسان یک ارزش اجتماعی مورد توجه قرار نمی‌گیرد. حتی اگر نیت دولت‌مدران هدایت و حمایت از تولید ملی باشد، به واسطه اتخاذ سیاست‌های ناهمگون با تولید تکیه بر وراثت، بازی با تعرفه‌های گمرکی، نقض سیاست‌های ارزی و پولی و تاکید بر عدالت گسترزی از طریق توزیع پول نقد و- توجه به تولید ملی ابر مانده است و زمانی که کارکرد دولت در زمینه‌های پیش گفته به سامان نشود مسلماً روند فعلی به پویایی در عرصه تولید منجر نخواهد شد. ذکر این نکته ضروری است که پیش نیاز عمل دولت به هدایت و حمایت از تولید ملی مبتنی بر مقتضیات جهانی، کاهش وابستگی به نفت در بودجه سالانه، حرکت به سمت ذخیره‌سازی پول نفت در قالب صندوق توسعه ملی و وفاداری به قانون موجود در این حوزه و همچنین گسترش نهادهای اقتصادی مستقل یا تحزب اقتصادی و اجرای کامل و واقعی اصل ۴۴قانون اساسی می‌باشد.

۴-سیاسی دین مسایل اقتصادی در ایران

سیاسی دین مسایل اقتصادی و ظهور و بروز این پدیده در ساختار تصمیم‌گیری کشور که در این سال‌ها قالبی جدی گرفته موجب شده تا تحول مفهومی، توسعه و کش‌های متقابل آن با راهبردهای سیاسی را در ایران دچار چالش‌های نگران‌کننده‌ای کند و بساحت سیاست‌گذاری اقتصادی را با نزول مواجه کند. در دهه‌های ۷۰ و ۸۰ میلادی آنچه تجربه توسعه‌یافتگی برخی کشورهای پیشرفته نشان داد تبیین مفهوم توسعه بنا بر این تعریف بود که رشد موزن تمامی بخش‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی جامعه را توسعه می‌گویند. بنابراین ضرورت تطبیق ساختارهای داخلی یک جامعه به نسخه‌ای توسعه‌مورد توجه برنامه‌ریزان جهان قرار گرفت. در این رهگذر تجربه موفق کشورهای آسیای جنوب‌شرقی و رشد معجزه‌آسای اقتصاد ژاپن به همگان نشان داد که اگر جهان سوم می‌خواهد توسعه‌یافته شود باید به قابلیت‌های درونی خود نگاه کند و به عبارتی به فرهنگ توسعه برسد. این ادبیات در باب توسعه شمول جامعه‌بنی دارد و تنها به قابلیت‌ها و پتانسیل‌های یک جامعه از حیث منابع مالی، انسانی، تکنولوژی و-متحصر نمی‌شود، بلکه در این رهگذر فرهنگ توسعه‌نزد نخبگان و نوع نگاه «دولت» به مقوله تولید به‌خصوص در کشورهایی که دولت بزرگ و حجیم و مالک انحصاری تمامی منابع مالی و ظرفیت‌های اقتصادی کشور است و در یک کلام عامل و بانی توسعه است، شکل خاص‌تری به خود می‌گیرد و به عبارتی در کشورهایی که تحرک دولت و بی‌تحرکی آن، عامل اساسی در شکل‌گیری جریان اقتصادی کشور است مسلماً نوع نگاه نخبگان سیاسی می‌تواند مبانی سیاست عمومی دولت را در حوزه تولید تبیین کند.

ادامه دارد

واکنش بانک مرکزی به گزارش «شرق»:

نرخ تورم «تهران» مبنایست

کسب - Reuters

شرق: در پی انتشار مطلبی در تاریخ ۲۷ فروردین با عنوان «بانک مرکزی ضمن تایید گرانی و بیکاری اعلام کرد: خرج خالوار بیشتر از دخل» بانک مرکزی پاسخی را به دفتر روزنامه ارسال کرد. در این پاسخ آمده است: درخصوص این مطلب که بانک مرکزی به مدت ۹ ماه از انتشار آمار مربوط به قیمت‌های خرده‌فروشی خودداری نموده است، لازم به ذکر است که طبق ماده ۵۴ قانون برنامه پنجم توسعه، مرکز آمار مرجع رسمی انتشار آمارهای رسمی اعلام شده است. بر این اساس و با استناد به این ماده و طبق مصوبه مجلس، بانک مرکزی انتشار آمارهای خود را از خردادماه ۱۳۹۰ متوقف نمود. به‌رغم تلاش‌های صورت گرفته و حسب نیاز صریح نمایندگان مجلس شورای اسلامی، طرح اصلاح ساده مذکور با قید فوریت در صحن علنی مجلس مطرح شد، لیکن به دلیل عدم تصویب نهایی طرح، موضوع کماکان معوق ماند. بنابراین تأخیر این بانک در انتشار آمارهای اقتصاد کلان در

راستای ایفای وظایف قانونی و اسناد بالادستی بوده است. یکی دیگر از موارد عنوان شده در مطلب مذکور، موضوع اختلاف نرخ تورم با نرخ رشد شاخص اقلام خوراکی شهر تهران است. در این خصوص باید خاطرنشان کرد که شاخص تورم محاسباتی بانک مرکزی، متوسط تغییرات شاخص بهای سبدی متشکل از ۳۵۹ قلم کالا و خدمت سطح کشور می‌باشد و با تغییرات قیمت تعدادی از اقلام یک شهر خاص تفاوت بسیار دارد. از طرف دیگر، هر یک از این اقلام به تناسب سهم آنها در سبد مصرفی خالوار متوسط شهری با ضرایب اهمیت متفاوت در محاسبه شاخص لحاظ می‌شوند. این بدین معناست که میزان تأثیر افزایش قیمت یک قلم کالا یا خدمت به تناسب ضریب اهمیت آن کالا یا خدمت، در نرخ تورم تأثیر گذار است. بنابراین ممکن است در مواردی علی‌رغم رشد شدید قیمت یک قلم، به دلیل پایین بودن ضریب اهمیت آن، میزان تأثیر آن در مجموع بر شاخص تورم اندک باشد. از سوی دیگر، از آنجا که در محاسبه شاخص تورم، تغییرات کلیه ۳۵۹ قلم کالا و خدمت با هم در نظر گرفته می‌شوند،

بنابراین افزایش شدید قیمت یک یا چند قلم در مواردی با رشد ملایم‌تر یا حتی با کاهش اقلام دیگر به نحوی تعدیل می‌گردد که در نهایت تأثیر آن در شاخص کل با شدت کمتری متعکس می‌شود. علاوه بر این، کالاها و خدمات مشابه به دلیل داشتن سهم‌های متفاوت در سبد کل کشور و شهر تهران، اثرات متفاوتی بر شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی و در نتیجه تورم خواهند داشت. لذا مبنای قرار دادن تغییرات قیمت تعدادی از اقلام شهر تهران به عنوان نماینده تورم کل کشور صحیح نیست. جدول (۱) و (۲) تغییرات شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی مناطق شهری کشور و شاخص بهای خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها به تفکیک برخی اقلام مشمول را در سال‌های ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ نشان می‌دهند. همان‌طور که در جدول (۱) مشاهده می‌شود نرخ تورم سال ۱۳۹۰ به میزان ۲۱/۱۵درصد می‌باشد. در سال مذکور شاخص قیمت گروه «خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها» به میزان ۲۵/۹درصد افزایش یافته است، در حالی که گروه‌های اصلی «مسکن، آب، برق و گاز و سایر سوخت‌ها»، «اثاث، لوازم و خدمات مورد استفاده در خانه»، «دخانیات»، «په‌داشت و درمان»، «ارتباطات»، «تفریح و امور فرهنگی»، «تحصیل» و «رستوران و هتل» رشد قیمت کمتری نسبت به نرخ تورم کل کشور در سال ۱۳۹۰ داشته‌اند. همچنین جدول (۲) نشان می‌دهد در بین گروه خوراکی‌ها، شاخص قیمت گروه‌های فرعی «غلات و نان»، «روغن‌ها و چربی‌ها» و «لبنیات و تخم پرندگان» به ترتیب با رشد ۵۴/۹، ۴۴/۸ و ۲۳/۸ درصد از بیشترین افزایش برخوردار بودند. این سه گروه فرعی به ترتیب ضرایب اهمیت ۴۵/۵۶، ۰/۹۷ و ۲۳/۸ را دارند این در حالی است که شاخص قیمت گروه‌های «گوشت» و «میوه‌ها و خشکبار» با ضرایب اهمیت بیشتر (به ترتیب ۶۷/۴ و ۵۲/۶) به نسبت افزایش کمتری داشته‌اند. در گروه غلات و نان، «نواع نان» با ضریب اهمیت ۹۱/۰درصد، رشدی به میزان ۱۲۵درصد داشته است. در حالی که در همان گروه، «نواع برنج» با ضریب اهمیت ۲۶۶درصد، رشد کمتری به میزان ۲۴/۸درصد داشته است. همچنین در گروه «لبنیات و تخم پرندگان» با وجود رشد قابل ملاحظه ۸۲/۷درصدی «تخم‌مرغ» این قلم ضریب اهمیت کمی داشته در حالی که فراورده‌های شیر با سهم بیشتر، افزایش کمتری را تجربه کرده است. همچنین در گروه «نواع سبزی، حبوب و فراورده‌های سبزی» با وجود افزایش قیمت «سبزی‌های برگی»، در مقابل «سبزی‌های ریشه‌ای» با کاهش قیمت مواجه شده‌اند. با توجه به مراتب فوق، مبنای قرار دادن تغییرات قیمت تعدادی از اقلام در یک محدوده مکانی مشخص (شهر تهران) به عنوان نماینده تورم کل کشور صحیح نمی‌باشد.

جدول ۲- شاخص بهای خوراک‌ها و آشامیدنی‌ها به تفکیک گروه‌های منتخب فرعی

گروه‌های شاخص	ضریب اهمیت	تغییر درصد
شاخص کل	۱۰۰	۲۱/۵
گروه‌های اصلی	۲۸/۴۹	۲۵/۹
خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها	۵۲/۰	۲۳/۳
دخانیات	۲۲/۶	۱۱/۷
پوشاک و کفش	۶۰/۳	۷/۳
مسکن، سوخت‌ها، لوازم مورد استفاده	۲۶/۶	۹/۲
په‌داشت و درمان	۵۴/۵	۱۹/۹
حمل‌ونقل	۹۷/۱۱	۱۴/۸
ارتباط	۳/۱۶	۰/۲-
تفریح و امور فرهنگی	۸/۳۰	۱۱/۶
تحصیل	۷/۰	۱۲/۸
رستوران و هتل	۲۷/۱۷	۱۶/۷
کالاهای و خدمات متفرقه	۱۸/۳	۱۳/۱

جدول ۲- شاخص بهای خوراک‌ها و آشامیدنی‌ها به تفکیک گروه‌های منتخب فرعی

گروه‌های شاخص	ضریب اهمیت	تغییر درصد
خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها	۲۸/۴۹	۲۵/۹
گروه‌های فرعی	۲۷/۲۶	۲۶/۳
خوراکی‌ها	۵۶/۴	۵۴/۹
غلات و نان	۶۶/۲	۲۴/۸
انواع برنج	۹۱/۰	۱۲۵/۰
انواع نان	۷۱/۶	۱۱/۳
گوشت	۵۳/۴	۱۲/۰
گوشت دام	۵۳/۲	۹/۲
مرغ	۷۹/۰	۱۷/۷
ماهی و حیوانات دریایی	۵۵/۰	۱۷/۴
انواع ماهی	۴۷/۳	۳۳/۸
لبنیات و تخم پرندگان	۷۶/۰	۲۵/۵
شیر پاستوریزه	۳/۰	۱۹/۰
ماسه‌پاستوریزه	۷۱/۰	۸۳/۷
تخم‌مرغ	۹۷/۰	۴۴/۸
روغن‌ها و چربی‌ها	۲۱/۰	۳۰/۷
کره پاستوریزه	۶۵/۰	۵۱/۹
روغن‌های نباتی	۲۶/۵	۱۸/۶
میوه‌ها و خشکبار	۳۶/۲	۱۷/۰
میوه‌های درختی به جز مرکبات	۰/۰	۱۸/۲
میوه‌های جالبزی	۵۳/۰	۱۰/۵
خشکبار	۸۷/۳	۲۱/۴
انواع سبزی، حبوب و فرآورده‌های سبزی	۷۱/۰	۳۶/۸
سبزی‌های برگی	۷۲/۰	۵-۵
سبزی‌های ریشه‌ای	۳۹/۰	۲۸/۹
حبوب	۲۷/۱	۳۳/۰
قند، شکر، مربا و شکلات و محصولات قنادی	۲۵/۰	۴۵/۱
قند کله‌ای	۱۱/۰	۶۷/۴
شکر	۳۲/۰	۱/۹
نمک و ادویه، سس‌ها و ترکیبات خوراکی	۲۳/۱	۱۵/۴

اقتصاد

کاهش بودجه پیشنهادی دولت در مجلس موجب شد

افزایش ۱۵درصدی حقوق‌ها در ابهام

کسب - Getty images

موضوع صحت ندارد. آنچه در لایحه به مجلس دادیم پیش‌بینی تا ۱۵درصد افزایش ضریب ریالی بوده است اما پنج هزار میلیارد تومان مذکور بعد از تقدیم لایحه بودجه در مجلس مطرح شد. با توجه به افزایش‌هایی که در اسفندماه در راستای قانون مدیریت خدمات کشوری مثل بدی آب و هوا و حق جذب در مورد کارکنان بهداشت و درمان اعمال شد، برای ادامه روند اعمال ۱۵درصد افزایش ضریب که باید هم ادامه یابد نیاز به اعتبار جدید داشتیم. در مجلس این موضوع را بسیار پیگیری کردیم اما به هر دلیل تصویب نشد. معاون بودجه معاونت برنامه‌ریزی نظارت راهبردی رئیس جمهوری درباره پرداخت معوقات از فروردین‌ماه به میزان ۱۵درصد به کارمندان گفت: پیش‌بینی ما در لایحه آنقدر بوده اما به دلیل کسری حدود پنج‌هزارمیلیارد تومان تعیین ضریب برعهده دولت است. باید ببینیم دولت چه میزان ضریب تعیین می‌کند. وی درباره ادعای مجلس مبنی بر عزم دولت برای افزایش حقوق به میزان ۱۵درصد خاطرنشان کرد: با مجلس صحبت کردیم و گفتیم پنج‌هزارمیلیارد تومان کسری، تأمین شود سپس اعمال ضریب ۱۵درصد ممکن است. الان برای ۱۵درصد واقعاً پنج‌هزارمیلیارد تومان کسری موجود است. ممبینی در واکنش به این موضوع که نمایندگان می‌گویند که دولت قول داده است از طریق متمم، کسری را جبران کند، یادآور شد: ما الان نمی‌توانیم پیش‌بینی متمم کنیم. وی در پاسخ به این پرسشش که پیش‌بینی شما برای افزایش ضریب حقوق چقدر است؟ گفت: الان نمی‌توان پیش‌بینی کرد. معاون بودجه معاونت برنامه‌ریزی نظارت راهبردی رئیس جمهوری درباره زمان اعلام ضریب افزایش حقوق کارمندان گفت: دولت در اولین فرصت ضریب ریالی را اعلام می‌کند. از طرف دولت نمی‌توانم اظهارنظر کنم اما معمولاً در اولین روزها پس از ابلاغ بودجه این اقدام صورت می‌گیرد.

گری

Making Better Air Conditioners

سیستم‌های تهویه مطبوع

همدم محبوب من، کم حرف بی دردسرو

همه ما از اطرافیان نزدیک خودمون انتظار داریم که سر و صدا ایجاد نکنند. همدم محبوب من به قدری بی سر و صداست که گاهی اوقات حضورش رو احساس نمی‌کنم.

با ۵ سال خدمات بی قید و شرط کم‌دردسور

با تکنولوژی اینورتر

خدمات مشتریان: ۰۲۱-۲۳۲۲

خبر

افتتاح پتروشیمی اروند در ماهشهر

■ ایرنا:رئیس‌جمهوری دیروز سه طرح صنایع پتروشیمی از جمله پتروشیمی اروند و یک اسکله را افتتاح کرد. پتروشیمی اروند یکی از بزرگ‌ترین تولیدکنندگان زنجیرهPVC در جهان با ظرفیت تولید سالانه۲/۸میلیون محصول پتروشیمی است که این زنجیره شامل واحدهای شست‌وشوی نمک، اتیلن، بی‌کلراید و وینیل کلراید، منومر و نیز واحدهای جانبی مانند اسید سولفوریک، واحد CF و برج‌های خنک‌کننده است. همچنین از محصولات باارزش این مجتمع می‌توان به کاستیک، گاز کلر اشاره کرد. به گزارش «ایسنا»، وزیر نفت با اعلام اینکه قرارداد توسعه تمامی میدان‌های مشترک نفت و گاز تا پایان شهریور امسال بسته می‌شود از افزایش تولید نفت کشور در سال جاری خبر داد. رستم قاسمی به حاشیه مراسم افتتاح سه پروژه پتروشیمی در ماهشهر گفت: تاکنون قرارداد ۱۰ میدان مشترک نفت و گاز امضا شده و توسعه آنها نیز آغاز شده است. وی با اشاره به اینکه پیش از این وعده تعیین تکلیف تمام میدان‌های مشترک نفت و گاز تا پایان امسال داده شده بود، گفت: قول می‌دهم تا پایان شهریور امسال تمامی این میدان‌ها تعیین تکلیف شوند و قرارداد هشت‌میدان نفت و گاز مشترک باقی‌مانده بسته و توسعه آنها آغاز شود. به گفته وی در صورت توسعه این میدان‌ها به ظرفیت تولید نفت کشور ۱/۵میلیون بشکه افزوده خواهد شد. قاسمی با اشاره به اینکه امسال تولید نفت کشور افزایش خواهد یافت، گفت: تولید نفت از میدان‌هایی که اخیراً قرارداد آنها بسته شده است، حداکثر تا چهارسال دیگر محقق می‌شود.مدیرعامل شرکت ملی صنایع پتروشیمی در حاشیه مراسم افتتاح سه پروژه پتروشیمی از رئیس‌جمهور، تأمین منابع مالی مورد نیاز طرح‌های توسعه‌ای صنعت پتروشیمی را خواستار شد. عبدالحسین بیات با اشاره به اینکه صنعت پتروشیمی کشور مقام اول صادرات را داراست، از رئیس‌جمهور خواش کرد که منابع مالی طرح‌هایی که در دوران دولت او مصوب شده است، تأمین شود تا در پایان دولت دهم شرم‌نامه مردم نشود. وی همچنین خواستار حمایت سیستم بانکی کشور از طرح‌های در حال اجرای پتروشیمی شد و گفت: باید بانک‌های داخلی در روند تخصیص منابع سرعت دهند. مدیرعامل شرکت ملی صنایع پتروشیمی با اشاره به طرح مجتمع پتروشیمی اروند گفت: با وجود اینکه قرار بود واحد یو-بی-سی-سی این مجتمع توسط یک شرکت آلمانی ساخته شود، اما آنها به بهانه عید کریسمس از ایران خارج شدند و به‌هانه تحریم دیار بزرگ نگشتند، اما متخصصان و کارشناسان داخلی توانستند این واحد را با وجود همه دشواری‌هایش تکمیل کنند. به گفته وی برای اولین‌بار در کشور گرد پزشکی ای- بی- وی سی تولید می‌شود.